

Murvai Éva Imola

Arany János nyomában, avagy hogyan olvastuk Arany Jánost a Bolyai Farkas Elméleti Líceum két IX. osztályában

A projekttanulás lehetőségei a középiskolai irodalomórán

A projekt célja

■ Napjaink irodalomtanításának egyik nagy kihívása az olvasás, az irodalom megszerettetése. Nem könnyű kiválasztani azokat az elemzésre szánt műveket, illetve azokat a tanulási módszereket, melyek segítenek abban, hogy az olvasás, az irodalom örömforrássá, később pedig életszükségletté váljon a diákok számára.

El kell fogadnunk, hogy a mostani tizenévesek olvasási szokásai sok tekintetben eltérnek az előző nemzedékek szokásaitól. Abban a tekintetben is, hogy mit olvasnak, illetve abban is, hogy mikor, mennyit és hogyan olvasnak. Általános tanári tapasztalat, hogy a most felnövő fiatal nemzedék vagy egyáltalán nem olvas klasszikus irodalmat, vagy nem olvassa szívesen. Unalmasnak tartják, nem értik a nyelvezetét, néha még a témájával is alig tudnak azonosulni.

Az Arany János-bicentenárium alkalmát megragadva és a projekttanulás pozitív tapasztalatának a birtokában (2014-ben sikeresen valósítottuk meg az akkori XII. osztállyal a *József Attila másképp* című irodalmi projektet) ajánlottam kilencedikes diákjaimnak az irodalmi projekttanulás lehetőségét azzal a szándékkal, hogy megvizsgáljam: olvasható-e számukra Arany János, megszólítja-e őket ez a többek által kissé „avítnak és unalmasnak” tartott életmű.

Arra is kíváncsi voltam, milyen tanulási módszerekkel lehet előbbé tenni nemzeti klasszikus irodalmunk eme jelentős életművét.

Az *Arany János nyomában* című irodalmi projekt a IX. osztályos tanterv *Műnemek és műfajok* című fejezetének kiegészítését, illetve néhány lírai műfaj (a dal, az ars poetica) esetében az elmélyítéstette lehetővé. Esélyt adott a versolvasástól, -értelmezéstől idegenkedő diákoknak is az élményszerű, önként vállalt tanulásra, az aktív befogadás nyújtotta öröm megélésére.

A projekt megtervezésekor a következő célokat tűztem ki: a négy hétig tartó, nagyrészt tanítási órákon kívüli cso-

portos és egyéni munka során, illetve néhány tanítási óra keretében a diákok kerüljenek közelebb Arany János verseihez, fedezzék fel Arany nyelvi világának gazdagságát, a költeményeiben rejlő humort, s alakítsák ki személyes Arany János-képüket. Az olvasói szerep és az esztétikai magatartás vállalására és gyakorlására késztetésen túl módszertani célként fogalmaztam meg a történeti látásmód és a kulturális viszonyulások gyakorlását, a kritikai gondolkodás, a nyelvi kreativitás, valamint az érvelőkészség fejlesztését, a közösségformálást, a tanulók szociális és együttműködési készségeinek és értékelőképességének az alakítását, illetve az önreflexióra késztetést.

E didaktikai célok megvalósítására kitűnően alkalmas a többnyire párban vagy csoportban végzett munkát igénylő, kutató és felfedező, játékos és fantáziadús tevékenységekre építő, illetve az interdiszciplinaritás jegyében megvalósuló projekttanulás módszere. A projekttanulás folyamatában a diákok önállóan szerveződnek csoportokba, a csoportok maguk határozzák meg céljait, s a tartalmak kidolgozása során önállóan szervezik meg a munkát. A tanár szerepe az útmutatás, szükség esetén a tanácsadás, illetve a stimulálás (Bárdossy Ildikó, Dudás Margit, Pethóné Nagy Csilla, Priskinné Rizner Erika, 2002). A projekt konkrét céljaként egy olyan, az Arany-bicentenárium alkalmából megszervezendő előadást (rendhagyó magyarázó) jelöltem meg, melynek műsorában részt vesz az osztály minden tanulója. Az interdiszciplinaritás jegyében megvalósuló előadásra minden diák meghívhatta egy iskolatársát.

Előkészítés és tervezés

A lírai műfajokat felvezető órán javasoltam a két IX. osztályosnak az irodalmi projekttanulás lehetőségét, s elhatároztuk, hogy az Arany János-bicentenárium alkalmából a szokványostól eltérő módon ünnepeljük meg Arany János születésnapját.

A projektorientált tanulás módszerének bemutatása után felsoroltam az általam ajánlott résztémákat, s abban egyeztünk meg, hogy a következő három nap alatt megbeszéljük közösen, hogy mit fogadnak el az ajánlatok közül, illetve milyen más témákat javasolnak.

A projekt előkészítésének és tervezésének az időpontjában a diákok korábbi, az V–VIII. osztályos tanórákon szerzett olvasói tapasztalataik birtokában viszonyulhattak a tanár által javasolt résztémákhoz. A téma résztémáinak megfogalmazásakor a projekt célján túl figyelembe kellett vennem a diákok beállítottságát, érdeklődési körét, a rendelkezésünkre álló időt és a projekt megvalósításának gyakorlati feltételeit. Szem előtt kellett tartanom azt az alapkövetelményt is, hogy az osztály minden tanulója vegyen részt legalább két, az Arany János-előadás létrejöttét lehetővé tevő kiscsoport munkájában. A következő résztémákat ajánlottam: versmondás egyénileg vagy csoportban; megzenésített versek előadása vagy önálló versmegzenésítés; versmix/Arany János költeményeire rájátszó versek írása; grafikák/rajzok készítése szabadon választott Arany János-versekhez/versrészletekhez; egy szabadon választott nagyepikai mű részletének vagy balladának a dramatizálása és előadása; verskötet szerkesztése előszavas indoklással; olyan irodalmi térkép készítése, mely számba veszi a költő életútjának, művészi formálódásának helyszíneit, illetve a költő emlékét ápoló múzeumokat, intézményeket. Az ajánlott résztémák helyett/mellett természetesen a diákok maguk is javasolhattak témát, illetve módosíthatták az eredeti elképzelést. A diákok ötlete volt az idézetfüzér, az Arany János-naptár készítése, Arany János emlékét megidéző, illetve Arany verseire rájátszó költeményeket tartalmazó kötet szerkesztése.

Az ötletbörze után következett a résztémák és megközelítési módok kiválasztása, illetve a résztémák és tevékenységek szerinti csoportszerveződés és egyéni feladatvállalás. A hatékony együttműködés és a pozitív munkamorál érvényesülésének az érdekében a diákok önállóan szerveződtek csoportokba. A tanárnak csak arra kellett figyelnie, hogy minden diák vegyen részt a csoportmunkában, illetve, hogy megteremtse az optimális tanulási feltételeket biztosító környezetet és körülményeket. Az anyaggyűjtés lehetséges forrásainak megjelölése után közösen megbeszéltük és elkészítettük a projekt ütemtervét részhatáridőkkel, önkéntes jelentkezés vagy csoporton belüli felkérés alapján megválasztottuk a csoportfelelősöket, illetve a projekt végeredményét képező

műsor összeállításának, megszervezésének, megörökítésének a felelőseit (Murvai, 2015).

A projekt folyamata, illetve a projekt termékei

Figyelembe véve az idő szűkösségét és igazodva a tanulók olvasási szokásaihoz, négy, mindenki számára hozzáférhető internetes forrást ajánlottam (www.mek.oszk.hu, Wikipedia, SuliNova egyik, Arany Jánossal foglalkozó elektronikus tankönyve, YouTube). Arany Jánosról szóló tanulmányokat, illetve monográfiát szándékosan nem ajánlottam. Azért nem, hogy a szövegválasztásban ne befolyásolják a diákokat, és hogy mindegyikük a személyes élmény és ízlés alapján válogasson az elolvasott versek közül. Ezután meghallgattam a csoportok elképzelését a következő három és fél hét tevékenységéről, szükség esetén javasoltam a terv kiegészítését és/vagy módosítását. Felhívtam a figyelmet a csoporton belüli együttműködésnek, az egymást segítségnek és a részhatáridők betartásának a fontosságára. Eldöntöttük, hogy az első és a második hét utolsó iskolai napján egyeztetünk, de szükség esetén máskor is megbeszélhetjük a felmerült problémákat, az újabb módosító javaslatokat. Mindkét osztálynak van egy zárt Facebook-csoportja, ezen keresztül is szoktunk kommunikálni.

A versválogatást tartalmazó köteteket összeállító három csoport tagjai az első héten egyéni munkát végeztek. Olvastak és válogattak, a második hét elején döntöttek a kötet szervezőelvéről és címeről („Arany János válogatott versei”, „Arany-metszet”, „Válogatott versek”), együtt választották ki a kötetbe bekerülő szövegeket. Ezután mindhárom csoportban ketten megírták az előszót, egy diák elkészítette a borítót, a többiek a nyomtatást és a lapok bekötését vállalták. Az „Arany János válogatott versei” című kötet 35 verset tartalmaz, melyeket a tematikus, motivikus elv alapján csoportosítottak a kötet összeállítói: értelmezésük szerint hét vers szól a családról (*Fiamnak, Juliskához, Családi kör, Leányomhoz, Nőmhöz, Juliska elbujdosása, Juliska sírkövére 1–2.*), öt vers témája a szerelem (*A varró leányok, Enyhülés, Feléd, feléd..., Oh! Ne nézz rám..., A méh románca*), hét vers ihletője a hazaszeretet (*Nemzetőr-dal, A költő hazája, Az örökség, A legszebb virág, Lóra...!, Rendületlenül, Reményinek*), nyolcnak a fájdalom (*Létészem a lantot, Tisza Lajos leányának temetésére, Kenyeres János fiának halálakor, Kertben, Juliska emlékezete, Ha álom ez élet, Czákó sírján, Egykori tanítványom emlékkönyvébe*), nyolc költemény pedig a bennük rejlő humor alapján került egymás mellé

(*Aranyimhoz, Falusi multság, Télben, A Jóka ördöge, A bajusz, A hegedű, A tudós macskája, A fülemüle*). Az Arany-metszet címet viselő kötet tíz verset (*Válasz Petőfinek, A tudós macskája, Letésem a lantot, A honvéd özvegye, Vágy, Árva fiú, Áj-váj, Május 1, Plevna, Ex tenebris*), illetve a versekhez fűzött rövid ajánlást, magyarázatot tartalmaz. A kötet szervezőelve a kronológia és a kedveltség. Hasonló elvet követtek a Válogatott versek című kötet összeállítói azzal a különbséggel, hogy a kiválasztott verseket (*Álom-való, A rablelkek, Reményem, Hajnali kürt, Vágtat a ló, Enyhülés, Vágy, Reg és est, Emléki, Leányomhoz, A csillag-hulláskor, Ex tenebris*) az internetről letöltött rajzokkal illusztrálták. Nem feltétlenül a tankönyvekben szereplő, közismert és a kritikusok, irodalomtudósok által oly sokat elemzett versek kerültek a válogatásokba, de a feladat célkitűzése szempontjából nem is ez volt az elsődleges. Ktartó, figyelmes olvasásról árulkodnak a válogatások, komoly munkát végzett mindhárom csoport. A versválogatást tartalmazó kötetek széles palettája azt jelzi, hogy Arany sokszínű költészetében a digitális nemzedék is talál kedvére való és olvasásra érdemes verseket. Egy diák azokból a versekből válogatott egy kis füzetre valót „Arany Jánosról, Arany Jánosnak” címmel, amelyeket Arany János barátja és szellemi társa, illetve a későbbi nemzedékek költői írtak Arany Jánoshoz, vagy Arany János verseiből kiindulva. Petőfi Sándor, Reviczky Gyula, Babits Mihály, Tóth Árpád, Kányádi Sándor, Dobos Fanni, Kovács András Ferenc és Lackfi János verse került egymás mellé a válogatásban.

Az Arany János megzenésített versei előadására vállalkozó két csoportnak a Kaláka, a Sebő együttes, a Dalriada valamint Koncz Zsuzsa internetről letölthető feldolgozásait ajánlottam. A versek zenei feldolgozásainak meghallgatása és rangsorolása után a IX. A osztályosok úgy döntöttek, hogy a már létező feldolgozások helyett az *Eh!...* és az *Írószobám* című versek, egy osztálytársuk által megzenésített változatát mutatják be. Meglepődve és elégedettséggel nyugtáztam a jó választást, s örültem annak, hogy milyen jól ráéreztek Arany öniróniával színezett humorára. A IX. F osztály együtt a *Letésem a lantot* című vers megzenésítésének az előadására vállalkozott. Az első hét az anyaggyűjtéssel, válogatással, illetve zeneszerzéssel telt el, a következő két hét a tanulással, közös énekléssel és zenéléssel. A többség a bemutató egyik legsikeresebb produkciójának minősítette a csoportok munkáját.

Az Arany János-versidézetek illusztrációjára vállalkozó csoport tagjai az első héten egyénileg dolgoz-

tak. Verset olvastak, kiválasztották az őket megszólító szövegrészleteket, elkészítették az idézetet illusztráló rajzot/grafikát. A második héten az egyéni produktumokat bemutatták a csoportban, egyeztettek, s kiválogatták a kötetükbe kerülő legjobbnak tartott idézeteket és illusztrációkat. A rajzokat megihlető idézetek a következő művekből valók: *Toldi, Családi kör, Az örökség, Kertben, Letésem a lantot, Néma bú, A méh románca, A lepke, A tölgyek alatt, Reményem, Czako sírján, A tudós macskája, A rab golya, A nagyidai cigányok*. A csoport nem csak a jó szövegválasztással és tehetőséggel áruklódó rajzokkal vívta ki a tanár elismerését, hanem az illusztrációkat tartalmazó kötet címadásával is: a *Mámor futó* köde cím Arany János verséből kölcsönzött kép, a versek figyelmes olvasásán túl művészi érzékenységről és szellemességről árulkodik.

Az Arany-mű, illetve műrészlet dramatizálására vállalkozó csoportoknak a balladákat, illetve a nagyepikához tartozó művek közül *Az elveszett alkotmány, a Bolond Istók*, illetve *A nagyidai cigányok* című alkotásokat ajánlottam. Néhány napi olvasás-keresés után az egyik csoport a *Rozgonyiné* című balladát választotta, a másik úgy döntött, hogy a *Toldit* dramatizálja négy jelenetben. A *Toldi* melletti döntésüket azzal indokolták, hogy ez a mű közelebb áll hozzájuk, mint a tanár által javasoltak. Egy lány versmondásra vállalkozott, *A fülemüle* című verset mondta el osztálytársai derülésére.

Az Arany János naptára készítői egy hétig verseket olvasva keresték az évszakok, hónapok jellemzőit kifejező versrészleteket, majd különböző galériákban kutakodva kiválasztották az idézethez találó képeket. Ezután következett a naptár megszerkesztése és a prezentációra való készülés. A hónapok jellemzőit kifejező idézetek a következő művekből valók: *Téli vers, Toldi, A méh románca, Télen, Haj, ne hátra, haj, előre, Lóra...!, Rablelkek*.

A versmixre vállalkozók az első két héten egyéni munkát végeztek. Verset olvastak, válogattak, szöveget mixeltek, a harmadik héten közösen megvitatták az egyénileg készített anyagot, majd megszerkesztették a két *Versmixek* c. fűzött kötetet. Többségük most talákozott először ilyen feladattal, de mindenki nagy lelkesedéssel dolgozott. A szövegek között található néhány jó ötletre alapozó, szellemes megoldás is. Néhányan, a teremtés céljából műanyag lapocskákra írták és fűzték fel az Arany-versek kiválasztott sorait. Íme néhány példa az elkészült remixekből. A zárójelben azoknak az Arany-verseknek a címe olvasható, ahonnan kölcsönözte a remix készítője a verssort:

Oltean Annamária: A puszta természet

Hullámszik a tenger, hullámszik a föld is,	(A földrengés)
Mert az ég harmatja minden nap mosdatja.	(A legszebb virág)
Zöld berek aljában, enyhe patak szélén,	(A pusztai tűz)
Szép virág a rózsza, hát még a bimbója.	(A legszebb virág)
Állok most egyedül, sivár pusztaságon,	(A pusztai fűz)
Zúg az erdő, lecsapott a felszél,	(A lantos)
Szétrezen az őszi sárga levél,	(A lantos)
Melyet tovább legyint a szél.	(A lepke)

Orza Andrea: Értelmetlen

Hát csak írni, mindig írni,	(Hagyaték)
Az időkben semmi nagyság.	(Az idők)
Hogy versben legyen kanyarítva.	(Öreg pincér)
Az ember mind csak pénzes zsák.	(Az idők)
Nosza, már a közönség is	(Hagyaték)
Szólna hozzá. Hasztalan.	(Az idők)
Nem akarok több izgalmat.	(Hagyaték)
Szívem nincs, csak szíjam van.	

Az életutat és a költői pályáját nyomon követő irodalmi térkép, valamint az Arany Jánosról készült festmények és szobrok, illetve az Arany János nevét viselő intézmények albumát összeállító csoportok hatalmas anyagot gyűjtöttek össze az első hét folyamán. Ezután megosztották a feladatokat: egyik csoport Arany munkásságának sokirányúságát szemléltető térképet, egy másik csoport az életútját és alkotói munkásságának helyszíneit jelölő térképet készített. Két csoport pedig az Arany Jánosról készült festmények, illetve szobrok válogatása alapján albumot szerkesztett. Mindegyik csoport Power-Point-bemutatót is készített az előadás napjára.

Irodalomórán három lírai költeményt értelmeztünk: *A világ*, a *Letésem a lantot* és a *Mindvégig* címűt. A projekt első hetében egyik tanítási órán a dal változatairól beszélgetve felolvastam *A világ* című verset, majd a poétikai szempontot követő közös értelmezés után a diákok azt a házi feladatot kapták, hogy készítsék el az Arany-vers három versszakból álló kortárs átíratát. Az volt a kérésem, hogy kövessék az Arany János-vers szakaszainak szervezőelvét, de a metaforák képanyaga és jelentése tükrözze a XXI. század valóságát, a tizenévesek korosztályának világtapasztalatát, létérzését. A következő órán egyetlen diák sem jelentette, hogy nem készített házi feladatot. Az egyéni kreációkat „Változatok Arany Jánosra” címmel osztálymappába gyűjtöttük a magyarórák közös emlékének tárházába. Ízelítőként néhány jobban sikerült átírat:

Ferencz Krisztina: A világ

A világ egy hálón csüngő
Lepkekönnyű atomfelhő.
Üvegszálas lézerefényben
Kérdés s válasz szerteröppen.

A világ egy tükörcsőben
Ringó bölcső, csalóka menny.
Mindenségarcán egy mákszem
Néha robban, néha lebben.

A világ egy halom semmi,
Hol csak fény, máskor anyagi.
Rezgő-mozgó árnyjátéka
A szívemet elringatja.

Szekernyés Péter: A világ

A világ óriás háló,
Internet, mely körbezáró.
Helyes útra terel minket,
S közben száz rossz ajtót nyit meg.

A világ egy Mekis kaja,
Benne ízfokozók java.
De esszük móhon, jól esik.
Pár év múlva nem is esik.

A világ egy hetes Y-phone.
Néha érthetetlen álom.
Ha van, mindenki ránk figyel,
Pár hét, s már senkinek sem kell.

Szilágyi Csenge: A világ

A világ egy sajtoskifli,
Sok vizet kell hozzá inni,
Ha megtikkad az embered,
Ágyat ásnak földbe neked.

A világ egy piros gitár,
Játszik rajta sok gagyi sztár.
Netalántán jobban zenélsz?
Édesmindegy, nem vagy merész.

A világ egy rozsdás keszeg.
Nincs értelme, mégis eszed.
Rágod, rágod, nem nyeled le,
Csak a végső perceidben.

Fazakas Orsolya: A világ

A világ egy mesés esély,
Mit megragadni sokat ér.
Mégis lehet így is nehéz,
De sose félj, legyél merész.

A világ egy csodás álom,
Éppen ezért kihasználom,
Nevessél sokat, míg lehet,
És élvezd ki az életet.

A világ egy malacpersely,
Beleraksz mindent, ami kell.
Összegyűjtheted magadnak,
De inkább add társaidnak

A projekt második hetében az ars poetica sajátosságait tárgyaló két tanórán értelmeztük a *Letésem a lantot* és a *Mindvégig* c. verseket. Ezt követte a két vers összehasonlító elemzése idézetekből kiinduló szemponttáblázat alapján. Többen csak most értették meg, hogy milyen összefüggés van a világtapasztalat változása és a költő művészi szerepfelfogásának változása között. Az érdekes és életszerű beszélgetés után a diákok is megfogalmazták egy ötperces rövidesszében az életről és az aktuális szerepvállalásukról szóló gondolataikat.

A projekt első hetében azt is kértem a tanítványaimtól, hogy versolvasás közben gyűjtsenek olyan idézeteket, amelyek különösen elnyerték tetszésüket. A projekt harmadik hetének utolsó magyaróráján mutatták be a kiválasztott idézeteket. Az idézetek között egyaránt volt játékos megfogalmazású, illetve líraiságot vagy erkölcsi tartalmat plasztikusan kifejező kép. A versekben szereplő archaizmusokról beszélgetve szóba kerültek azok a kiadványok, amelyek a fiatalok számára érthető nyelven mesélik újra „a klasszikus irodalom gyöngyszemeit”. Élénk vita után a többség arra a következtetésre jutott, hogy noha az átirat megkönnyíti az értelmezést, mégsem az eredeti mű. Elrejtje az olvasó elől a mű valódi szépségét. A projekt utolsó hetének két magyaróráján részleteket olvastam fel a *Látó*, illetve a *Helikon* című folyóirat Arany Jánost megidéző tematikus számából. Ezen a héten órák után többször is elpróbálták a bemutatókat.

Közzététel és értékelés

A projekt termékeit egy-egy másfél órás, a magyar nyelv és irodalom katedra szaktermében megtartott rendhagyó magyarórán mutatta be mindkét osztály. A bemutatóra ízléses plakátot készítettek, a pódium háttérdíszleteként felfüggesztették a színes verssorfüzérek. A csoportok bemutatóit a tanulók által készített fotók és kisfilmek örökítették meg. A jelenetek, a Power-Point-prezentációk, az Arany János-versek zenei feldolgozásai, a naptár, a grafikák, a remixek és a kötetbemutatók, illetve a közös éneklés általános sikert aratott. Nem volt „tömjénfüst”, sem „bálványimádás”, hanem vidám, bensőséges hangulat, megilletődés és büszkeség uralta a termet, s ahogy egyik tanítványom fogalmazott, bizonyára ott ült közöttünk a szerényen mosolygó, kétszáz éves Arany János. A bemutatót követő második hét végén közös irodalmi kirándulást szerveztünk, ennek egyik célpontja a nagyszalontai Arany-múzeum volt.

A projekt zárása

Az előadást követően került sor a számvetésre, a visszatekintő önértékelésre és értékelésre, illetve a projektmunka jegyben történő értékelésére. A diákoknak az értékelőlapra kérdésekre kellett válaszolniuk: a kérdések egy része saját munkájukra, a csoporton belüli magatartá-

sukra, a csoporttagok teljesítményére, egymáshoz való viszonyulására vonatkozott, más részük a többi csoport teljesítményére. Az értékelő lap kérdéseinek összeállításakor Pethőné Nagy Csilla (2005) javaslatát vettem figyelembe. Az alábbi táblázat a diákok értékelőlapján szereplő kérdéseket tartalmazza:

A projekttel kapcsolatos kérdések, vélemények

Milyen volt a csoporton belüli együttműködés a feladat végrehajtása során? Kaptak-e megfelelő támogatást az egyének a csoporttól?

Melyek azok az elemek, amelyeket a bemutatásunkban/tejesítményünkben sikeresnek/jónak ítélek? Hogyan értékelem a személyes tevékenységemet?

Mi az, amin még javítani lehetne és hogyan?

Amit a projekt készítése és bemutatása során tanultam...

Érzéseim, közvetlenül a projekt végrehajtása után...

Az előadással kapcsolatos kérdések, vélemények

Melyek azok az elemek, amelyeket a többi csoport bemutatójában/tejesítményében sikeresnek/jónak ítélek meg?

Mi az, ami még növelhetné a többi csoport teljesítményét, és hogyan?

Amit a projekt bemutatása során tanultam a többi csoporttól...

Érzéseim, közvetlenül a többi csoport produkciójának meghallgatása/megtekintése után...

Vélemények a projektmunkáról és az előadásról:

- „A projekt tanulása során és a bemutatón sok új és érdekes dolgot tanultam Arany Jánosról, pl. hogy tanulta a nyelveket, miként kommentelte a saját és mások írásait. Ezen kívül azt is megtanultam, hogy hogyan kell csoportban dolgozni.” (G. M.)
- „A projekt során sokat tanultam Arany Jánosról, illetve társaimról és társaimtól. Megismerkedtem Arany munkásságával, nagyon megtetszett *A tudós macskája*... az előadás során nagyon büszke voltam osztálytársaimra.” (Sz. Cs.)
- „...Arany elég jó fejnek bizonyult, de szerintem ezzel a projekttel kicsit közelebb is kerültünk egymáshoz is.” (F. A.)
- „...Mennyi mindennel foglalkozott, vajon mikor volt szabad ideje? ... mindenki ügyes volt és sokat dolgozott, a társaim bemutatói után büszke és boldog voltam.” (F. H.)
- „...Arany Jánostól azt is megtanultam, hogy hogyan kell megőrizni az önuralmam a nehéz időkben.” (B. B.)
- „...Tetszett a személyisége, megtudtam, hogy milyen gazdag a munkássága, és azt is megtanultam, hogy csapatban dolgozni jobb, mintha egyedül csináltam volna.” (K. D.)

- „...Egy kicsit boldogabb lettem, és magabiztosabb, mivel úgy éreztem, hogy számít, amit mondom.” (J. R.)
- „...A projekt során megtanultam értékelni a költőt és a társaimat, és megtanultam azt is, hogy az időt hatékonyan kell beosztani.” (M. E.)
- „...Meglepő módon sem a verseket, sem a bemutatókat nem untam. A projekt során kitartást tanultam, s hogy mindig szükség van a kreativitásra.” (T. N.)
- „...sok versét olvastam, tetszettek a vicces megfogalmazásai, de a szomorúságáról szóló versek is.” (T. Sz. E.)
- „... A projekt során megtanultam, hogy szórakozás is lehet az ilyen feladat.” (B. F.)

Nem csak a diákok értékelték egymást és a saját teljesítményüket, hanem a tanár is. A tanári önértékelés egyrészt azt vette számba, hogy milyen módon segítették a tervezés és szervezés során kiválasztott résztémák és tevékenységi formák a kitűzött célok megvalósulását, illetve, hogy sikerült-e nyomon követni a teljes tanulási folyamatot, és hogy mennyire volt eredményes a projekt folyamatában nyújtott tanári segítség. A diákok telje-

sítményét - külön az egyéni és külön a csoportmunkát - szóban és jegyben értékeltem: mindenik tanuló 10-es osztályzatot kapott. A szóbeli értékelést követően megnéztük az előadáson készült fotókat és kisfilmeket, s hogy mindenki megőrizhesse a közös munka emlékét, a közös Facebook-csoportra is feltettem az anyagot.

Ami a tervezés és szervezés során kiválasztott résztémák és tevékenységi formák hatékonyságát illeti, a tanári elemzés és értékelés megállapításai a következők: a csoportmunka, a játékos, kísérletezésre, kutatásra ösztönző és kreativitást igénylő feladatok figyelembe vették azokat a változásokat, amelyek a digitális technikának köszönhetően meghatározzák a Z generáció gondolkodás- és információfeldolgozás-módját. Az információs korbba belszülető tanulók generációja nem szereti a szokványos, egyhangú előadásokat, a hagyományos tanulási módszereket. A tizenévesek sokkal inkább dolgoznak csoportban, mint egyénileg, szívesebben vállalják az interaktív feladatokat és a kutatómunkát. „Amerikai kutatók szerint a netgeneráció nem hajlandó megtanulni, amit elé tesznek csak azért, mert egy tanár teszi azt. Meg akarják érteni, boncolgatni akarják, szétszedni és valóban átélni a dolgot, amiről tanulnak” (Tari Annamária, 2012). Az interdiszciplináris megközelítésnek és a projekttanulás módszerének köszönhetően az a diák is sikerként könyvelhette el a projektben való szereplését, aki általában gyengén vagy közepesen szokott teljesíteni.

A projekttanulás során sikerült jobban megismernem a tanulókat, azokat is, akik a hagyományos módszerekre épülő órákon csupán passzív szereplői az eseményeknek. Kiderült például két, a tanórákon nagyon csendes fiúról, hogy rendkívül tehetséges előadóművészek. Azt is megtudtam, hogy többen különböző diákcsoportokban zenélnek, illetve, hogy szabadidejükben sokat rajzolnak vagy festenek. Tetszett, hogy mennyire fogékonyak Arany nyelvi humorára, fanyar öniróniájára, hogy szinte mindenki komolyan vette a feladatát, hogy igyekeztek egymásnak segíteni, nyitottak voltak egymás ötleteire, s örülni tudtak egymás sikerének is. Azt is tapasztaltam, hogy a projekttanulás óta mindkét osztály aktívabb, érdeklődőbb és elfogadóbb a tanórákon.

Az alternatív tanulási módszerek alkalmazása mindig kihívást jelent a tanár számára. Több időt és energiát igényel, de megéri a fáradságot. A projektorientált tanulás produktumai olyan szellemi, lelki és szociális értékek, amelyek távlatokban is kihatnak a projektben részt vevők életére.

Nyilvánvaló, a projekttanulás módszerét nem lehet folyamatosan és kizárólagosan alkalmazni a tanítási órá-

kon. De egy érdekes téma, motívum, vagy egy írói életmű megközelítése során ez az alternatív tanulási módszer igen eredményesnek bizonyulhat.

A négy hétig tartó projekt lezárása után bátran kijelenthetem: kilencedikes diákjaim számára a találkozás Arany János verseivel – a projekttanulás módszereinek köszönhetően is – nem volt unalmas vagy problematikus feladat. Ezt támasztja alá az a nagyszámú Arany János vers/versrészlet is, amely a különböző csoportok munkájában szerepel. Az ismétlődéseket leszámítva a projekt termékeiben előforduló Arany-művek száma több mint hatvan. Noha többen is a játékos, humoros Arany-verseket nevezték meg a kedvenc szövegüknek, több diák vélekedett úgy, hogy a hozzá legközelebb álló Arany János-vers a személyes lét tragikumát megszólaltató, illetve a közösségi vagy erkölcsi tartalmat megfogalmazó költemény. Bizonyára nem lesz közülük mindenki Arany verseinek rajongója, de biztos vagyok abban, hogy a legtöbbjük találkozott olyan verssel, verssorral, amely megérintette, amelyről úgy érzi, hogy pontosan róla vagy hozzá szól, s amelyet élete folyamán később is előszeretettel idéz.

Arany verseinek olvasása nemcsak a játékra, kísérletezésre és felfedezésre adott lehetőséget. Felismertette a közös gondolkodás, a közösségben végzett munka előnyeit és szépségét, s a magyartanár reményei szerint nemcsak az osztályközösségbe tartozás örömét és büszkeségét tette átélhetővé, de erősítette a nemzeti közösséghez és kultúrához tartozás tudatát is.

IRODALOM

PETHÓNÉ NAGY Csilla: *Módszertani kézikönyv*. Bp., Korona, 2005, 167–173.

BÁRDOSSY Ildikó – DUDÁS Margit – PETHÓNÉ NAGY Csilla – PRISKINNÉ RIZNER Erika: *A kritikai gondolkodás fejlesztése – az interaktív és reflektív tanulás lehetőségei*. Tanulási segédlet pedagógusok és pedagógusjelöltek számára a saját élményű tanúhoz. Pécs, Pécsi Tudományegyetem, 2002, 383. http://pedtamop412b.pte.hu/files/tiny_/File/KG1.pdf

MURVAI Éva Imola: *József Attila másképp. Együtt olvasni jó*. Kolozsvár, Presa Univeritara Clujana. E-book. www.editura.ubbcluj.ro/www/ro/ebook.php?id=1863

TARI Annamária: *Kik ezek a gyerekek? A Z generáció az iskolapadban. Fordított szocializáció és netkultúra a kamaszkorban*. www.eltereader.hu/.../Digitalis_nemzedek_2012_konferencia.

MILBACHER Róbert: *Arany-metszés. Kétszáz éve született Arany János. Feuilleton*, LXI. évfolyam, 9. szám, 2017. márc. 3. <https://magyartanarok.wordpress.com/.../a-temjenfust-is-fogt>